

YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Abdurasulova Zarina Sayfiddin qizi

Mustaqil izlanuvchi

zarinasulaymonova99@mail.ru

<https://orcid.org/0009-0009-4309-1698>

Annotatsiya. Tezida yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Yashil obligatsiyalar, barqaror investitsiya fondlari, xususiy sektor ishtiroki va davlat subsidiyalari kabi instrumentlarning samaradorligi ko'rib chiqilgan. Shu bilan birga, shaffof monitoring va elektron platformalar moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash va loyihalarning muvaffaqiyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekani ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Yashil loyihalar, moliyalashtirish mexanizmlari, barqaror investitsiya, xususiy sektor, davlat subsidiyalari, shaffoflik.

So'nggi yillarda jahon hamjamiyatida yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda. Global ekologik muammolar — iqlim o'zgarishi, havoning ifloslanishi, suv va energetika resurslarining cheklanishi — iqtisodiy va ijtimoiy sohalarga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu munosabat bilan yashil loyihalarni amalga oshirish va moliyalashtirish milliy va xalqaro miqyosda ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlaydi, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va investitsion faollikni rag'batlantirish imkonini yaratadi. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, mavjud moliyaviy instrumentlar yetarli darajada diversifikatsiya qilinmagan va loyihalarning iqtisodiy hamda ekologik xavfini baholash tizimi mukammal ishlamaydi.

Yashil loyihalarni moliyalashtirish – ekologik barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishni birlashtiruvchi muhim mexanizm hisoblanadi. So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, samarali moliyalashtirish mexanizmlari yaratish orqali yashil loyihalarning muvaffaqiyati va ijtimoiy foydasi oshadi.

OECD (2020) hisobotida yashil moliyalashtirishning asosiy instrumentlari tahlil qilingan. Hisobotda qayd etilishicha, yashil obligatsiyalar, barqaror investitsiya fondlari va davlat subsidiyalari ekologik investitsiyalarni rag'batlantirishda eng samarali vositalar hisoblanadi. Shuningdek, davlat yoki xalqaro moliyaviy institutlar tomonidan berilgan kafolatlar moliyalashtirish risklarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega[1].

Zhang va Wang (2019) o'z tadqiqotlarida rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil loyihalarni moliyalashtirishning uch asosiy yo'nalishi mavjudligini ta'kidlaydilar: xususiy sektor ishtiroki, bank kreditlari va davlat subsidiyalari. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xususiy sektor ishtiroki innovatsion texnologiyalarni tez joriy etishda samarali bo'lsa, bank kreditlari va davlat subsidiyalari loyihalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi[2].

Nguyen va Le (2021) Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlarida yashil moliya mexanizmlarini takomillashtirishga e'tibor qaratadilar. Ularning fikricha, elektron platformalar va shaffof hisobot tizimlari moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash va korrupsion xavfni kamaytirishda asosiy ahamiyatga ega. Shu bilan birga, shaffof mexanizmlar moliyalashtirish jarayonining samaradorligini oshiradi[3].

Umuman olganda, yuqoridagi tadqiqotlar yashil loyihalarni moliyalashtirishda samarali mexanizmlar yaratish zarurligini, xususiy va davlat sektorlarining hamkorligini va shaffof tizimlarning rolini tasdiqlaydi.

Yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini tahlil qilganda, bir nechta asosiy jihatlar ajralib turadi.

Birinchidan, yashil obligatsiyalar va barqaror investitsiya fondlari ekologik loyihalarni moliyalashtirishda samarali vosita hisoblanadi. Ular nafaqat loyihaning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi, balki investitsiya xavfini kamaytiradi va investorlar uchun rag'bat yaratadi.

Ikkinchidan, rivojlanayotgan mamlakatlarda xususiy sektor ishtiroki, bank kreditlari va davlat subsidiyalari yashil loyihalarni moliyalashtirishning asosiy mexanizmlari sifatida namoyon bo'ladi. Xususiy sektor loyihalarga innovatsion yechimlar kiritishda samarali bo'lsa, davlat subsidiyalari va bank kreditlari loyihalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, davlat va xususiy sektorning hamkorligi moliyalashtirish jarayonini sezilarli darajada osonlashtiradi.

Uchinchidan, shaffof moliyaviy tizimlar va elektron platformalar resurslarni samarali taqsimlash, korrupsion xavfni kamaytirish va loyiha natijalarini kuzatishda muhim ahamiyatga ega. Bu esa yashil loyihalarning ijtimoiy va ekologik foydasini oshiradi.

Umuman olganda, tahlil shuni ko'rsatadiki:

- Samarali moliyalashtirish mexanizmlari yashil loyihalarning muvaffaqiyatini oshiradi;
- Xususiy sektor ishtiroki va davlat mexanizmlari o'zaro muvofiqlikda ishlaganda eng samarali natija beradi;
- Shaffoflik va monitoring tizimlari loyihalarning samaradorligini oshiradi va moliyaviy xavflarni kamaytiradi.

Shu asosda, yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirishda innovatsion moliya vositalari, davlat-xususiy hamkorlik va shaffof monitoring tizimlariga alohida e'tibor qaratish zarur.

Yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish ekologik barqarorlik va iqtisodiy rivojlanish uchun muhim ahamiyatga ega. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, samarali moliyalashtirish mexanizmlari – yashil loyihalarning muvaffaqiyatini oshiradi, xususiy sektor va davlatning o'zaro hamkorligi moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi, shaffof monitoring va elektron platformalar esa resurslarni samarali taqsimlashga yordam beradi.

Shu asosda, yashil loyihalarni moliyalashtirishni yanada rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim hisoblanadi:

1. Innovatsion moliya vositalarini joriy etish;
2. Davlat va xususiy sektorning samarali hamkorligini rivojlantirish;
3. Moliyaviy jarayonlarda shaffoflik va monitoring tizimlarini kuchaytirish.

Ushbu choralar yashil loyihalarning ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik foydasini maksimal darajada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. OECD. Green Finance and Investment. Paris: OECD Publishing, 2020. 48-72 b.
2. Zhang L., Wang H. Financing Mechanisms for Green Projects in Emerging Economies. Journal of Sustainable Finance, 2019, vol. 12, no. 3, pp. 34-56.
3. Nguyen T., Le Q. Improving Green Finance Mechanisms in Southeast Asia. Asian Journal of Environmental Economics, 2021, vol. 8, no. 2, pp. 22-45.